

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseen laeiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 29 §:n kumoamisesta

Nykytila ja esityksen pääasiallinen sisältö

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997, jäljempänä toimeentulotukilaki) 27 f §:n mukaan kunta rahoittaa perustoimeentulotuen kustannuksista 50 prosenttia. Vuoden 2027 alusta voimaan tulevan lakimuutoksen myötä kunnan rahoitusosuus on kuitenkin 100 prosenttia, jos hakija on 18–24-vuotias ja perheessä on vain 18–24-vuotiaita henkilöitä. Toimeentulotukilain mukaan Kansaneläkelaitoksen on kohdennettava perustoimeentulotukea maksaessaan kustannukset siihen kuntaan, jonka alueella hakija tai perhe vakinaisesti oleskelee. Kunnan rahoitusosuus otetaan huomioon tekemällä sitä vastaava vähennys kunnalle maksettavasta peruspalvelujen valtionosuudesta. Käytännössä perustoimeentulotuesta aiheutuneet kustannukset vähennetään kunnan valtionosuudesta kahden vuoden viiveellä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia. Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 29 § kumottaisiin. Kansaneläkelaitos laskuttaisi kunnan rahoitusosuuden perustoimeentulotuen kustannuksista kunnalta erillislaskutuksella. Laskutus tapahtuisi kuukausittain, eikä rahoitusosuutta enää vähennettäisi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta. Laskutusmenettelyyn siirtyminen ei muuttaisi kunnan rahoitusosuuden määräytymistä eikä siten kunnalta perittävän rahoitusosuuden määrää. Kysymyksessä olisi perinnän ajoitukseen ja laskutustapaan liittyvä muutos.

Esitys liittyy hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan hallitus uudistaa perustoimeentulotuen kuntarahoituksen toteuttamista siten, että perustoimeentulotuen kustannukset on lähetettävä Kansaneläkelaitokselta kunnille läpinäkyvässä muodossa kuukausittaisena tiedonantona. Esityksen tavoitteena on tehdä perustoimeentulotuen kustannuksista kunnille läpinäkyvämpiä sekä yksinkertaistaa kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmää. Toimeentulotukimenojen näkyväksi tekemisellä pyritään parantamaan kuntien mahdollisuuksia omilla toimillaan ehkäistä toimeentulotukimenojen kasvua.

Joensuun kaupungin lausunto

Joensuun kaupunki pitää esityksen tavoitetta perustoimeentulotuen kustannusten läpinäkyvyyden lisäämisestä ja peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän yksinkertaistamisesta sinänsä perusteltuina. Kaupunki ei kuitenkaan pidä tarkoituksenmukaisena, että kunnilla on edelleen rahoitusvastuuta viimesijaisesta perustoimeentulotuesta.

Esityksen mukaan Kansaneläkelaitos laskuttaa perustoimeentulotuen kustannukset kuukausittain erillislaskutuksella ja se tulee liittää laskuun perustoimeentulotuen hakijan nimi ja henkilötunnus sekä tieto siitä, millä perusteella tuen hakijan katsotaan vakinaisesti oleskelevan kunnan alueella eli millä perusteella maksettu perustoimeentulotuki kuuluu kunnan rahoitusvastuulle. Lisäksi laskuun tulisi liittää tieto tuen hakijalle maksetun perustoimeentulotuen määrästä ja siihen kohdistuvasta kunnan rahoitusosuudesta. Joensuun kaupunki katsoo, että laskun liitteenä ei tule toimittaa tällaisia salassa pidettäviä tietoja. Sen sijaan kunnan pääsy perustoimeentuen saajien tietoihin tulee järjestää samaan tapaan kuin kunnat voivat tarkastella työttömyysturvaa saavien tietoja Kelan etuustietopalvelussa. Tietojen katselu edellyttää käyttötarkoitukseen myönnettyä Suomi.fi-valtuutta. Tämä on olennaisesti tietoturvaisempi ja myös käytännöllisempi tapa tuoda kunnan käyttöön tarvittavat tiedot. Mikäli etuustietopalvelu ei tällä hetkellä teknisesti mahdollista

tätä, tulee uudistus toteuttaa vasta, kun tekninen mahdollisuus etuustietopalvelun käyttöön on rakennettu.

Joensuun kaupunki huomauttaa, että esitetty muutos parantaa perustoimeentulotukimenojen läpinäkyvyyttä, mutta laskutuksen muuttuminen reaaliaikaisemmaksi lisää kuntatalouden suhdanneherkkyyttä entisestään ja vaikeuttaa tilikauden aikaisten määrärahatarpeiden ennakointia. Lisäksi on huomattava, että kuntien mahdollisuudet hyödyntää reaaliaikaista tietoa palvelutuotannossaan ja vaikuttaa perustoimeentulotuen määrään ovat hyvin rajalliset ja ainoastaan välilliset. Siten lakiesityksen tavoite parantaa perustoimeentulotukimenojen läpinäkyvyydellä kuntien mahdollisuuksia vaikuttaa perustoimeentulotuen menojen kasvuun on kyseenalainen.

Joensuun kaupunki ei siten pidä ylipäättään enää tarkoituksenmukaisena, että kunnilla on rahoitusvastuuta perustoimeentulotuesta. Kuten esityksessäkin todetaan, kuntien vaikutusmahdollisuudet perustoimeentulotuen kustannuksiin ovat vain välillisiä. Lisäksi on huomattava, että kustannusten kehitykseen vaikuttaa voimakkaasti myös yleinen suhdanne sekä toimeentulotukea sekä muita sosiaalietuuksia koskevat lakimuutokset.